

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی
وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی

عنوان:

عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی دانشگاهی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمدرضا طالبان

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر علی محمد حاضری

پژوهشگر:

امین کیانی نژاد

ماه / سال تحصیلی: بهمن ۱۳۹۲

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به پژوهشکده می‌باشد.
چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام پژوهشکده، با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی باشد.

تقدیم به

پدر و مادر مهربانم
به پاس همه رنج‌ها و سختی‌هایی که در طول زندگی تحمل نمودند.

تقدیم به

همسر و خواهران عزیزم
که حمایت‌های عاطفی‌شان هیچ‌گاه از من دریغ نشد.

و

تقدیم به

اساتید بزرگوارم دکتر حاضری، دکتر طالبان و دکتر کسریایی
به خاطر مطالبی که از ایشان آموختم.

تقدیر و شکر:

منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش فرید نعمت در آغاز وظیفه‌ی خود می‌دانم که به بهانه‌ی جبران اندکی از زحمات بی‌دریغ اساتید محترم راهنما و مشاور که در طی مطالعه و تدوین پایان‌نامه با اطلاعات غنی خویش راه‌کشای اصلی پژوهش بوده اند کمال شکر و قدردانی وافر خویش را اعلام دارم. استاد ارجمند راهنما جناب آقای دکتر طالبان که از همان ابتدای تصویب موضوع، از راهنمایی ایشان بهره‌گرفته‌ام و با صبر و حوصله‌ی کم نظیر و دقت نظر خویش زحمت مطالعه آن را بر خویش هموار کرده و همچنین استاد بزرگوار مشاور جناب آقای دکتر حاضری که در مراحل مختلف تدوین پایان‌نامه راه را برایم هموار نمودند.

از در و مادر عزیزم به خاطر زحمات بی‌پایانشان و همسر و خواهران مهربانم به خاطر حمایت‌های بی‌دریغشان شکر کنم.

همچنین از آقایان امیرستاری، احمدمانی بالائی، عباس علی‌نخشی، مجتبی ابوالحسنی، مرتضی ویسی، محمد فکری، محسن رجبی، جلال جور، کاظم پورطاهری و سرکار خانم ویسی که در انجام این تحقیق ماریاری رسانده‌اند نیز شکر و قدردانی می‌نمایم.

این پایان‌نامه با حمایت و پشتیبانی پژوهشگاه فرسنگ و معارف اسلامی وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه با به انجام رسیده است که در اینجا دارد از حمایت این پژوهشگاه محترم تقدیر و سپاسگذاری نمایم.

شماره: ۵۲، ۲۱، ۴، ۳۳

تاریخ: ۱۳۹۳/۱۱/۰۲

پیوست: .....

پژوهشکده
امام خمینی و انقلاب اسلامی

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

با سمه تعالی

صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

با حمد و سپاس به درگاه خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولیعصر (عج) و با درود و سلام به روان پاک حضرت امام خمینی (س) جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

آقای امین کیانی نژاد دانشجوی رشته جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی

تحت عنوان: «عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی دانشگاهی (بررسی تجربی دانشگاه تهران)»

در تاریخ ۱۳۹۳/۱۱/۰۲ با حضور هیأت داوران در پژوهشکده امام خمینی (س) برگزار گردید و به موجب آیین نامه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد، ارزشیابی هیأت داوران به شرح زیر تعیین گردید:

قبول با درجه عالی امتیاز: ۱۹
 قبول مشروط با درجه: (با اصلاح) ..... امتیاز: ..... مرجع تأیید نهایی:
 مردود
 دفاع مجدد

شرح اصلاحات مورد نیاز:

-۱

-۲

توضیح: بنا به مصوبه کمیسیون تخصصی آموزش و پژوهش پژوهشکده امتیاز پایان نامه‌ها به شرح زیر مشخص میگردد:

الف) قابل قبول از	۱۴ به بالا		
۱- قبول با درجه عالی	۱۹-۲۰	۳- قبول با درجه خوب	۱۶-۱۷/۹۹
۲- قبول با درجه بسیار خوب	۱۸-۱۸/۹۹	۴- قابل قبول	۱۴-۱۵/۹۹
ب) مردود	کمتر از ۱۴		

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما:	جناب آقای دکتر محمدرضا طالبان	استادیار	
۲- استاد مشاور:	جناب آقای دکتر علی محمد حاضری	استادیار	
۳- استاد داور:	جناب آقای دکتر سعید معیدفر	دانشیار	
۴- استاد داور:	جناب آقای دکتر محمدسالار کسرائی	دانشیار	

امضاء
مدیر گروه

امضاء
نماینده تحصیلات تکمیلی

امضاء
مدیریت تحصیلات تکمیلی

تهران: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه شهدای ژاندارمری، تلفن: ۳ - ۶۹۵۵۷۳۱ - ۶۴۹۹۱۹۰ - ۶۴۸۱۰۳۰

آدرس پست الکترونیک info@ri-khomeini-org کد پستی: ۱۳۱۴۷۴۱۱۸۹

آدرس سایت اینترنتی: www.ri.khomeini.org

چکیده

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد
رشته تحصیلی: جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی
عنوان پایان‌نامه: عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی
نام و نام خانوادگی دانشجو: امین کیانی‌نژاد
استاد راهنما: دکتر محمدرضا طالبان
استاد مشاور: دکتر علی محمد حاضری
تاریخ شروع پایان‌نامه: ۱۳۹۱/۰۷/۱۰
تاریخ اتمام پایان‌نامه: ۱۳۹۲/۱۱/۰۹
چکیده: پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی به‌انجام رسید. این پژوهش با روش پیمایشی و با نمونه‌ای ۳۷۰ نفری از دانشجویان خوابگاهی سال سوم به بالای کارشناسی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران، به بررسی تجربی اعتماد اجتماعی دانشجویان نسبت به مهمترین نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی دانشگاه تهران (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه تهران و بسیج دانشجویی دانشگاه تهران) پرداخت. در این راستا دیدگاه‌های مهمترین نظریه‌پردازان اعتماد اجتماعی را مورد بررسی قرار دادیم و فرضیات تحقیق را از این چارچوب نظری اخذ و سپس آزمون نمودیم. یافته‌های تحقیق نشان داد که از ۷ فرضیه مستقیم تحقیق ۴ فرضیه رابطه متغیرهای مستقل (رضایت از زندگی، دینداری، احساس امنیت و مشارکت اجتماعی) با متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی) مأخوذ از نظریه‌های پاتنام، دورکیم، فوکویاما، اینگلهارت و گیدنز، تأیید شدند. ولی ۲ فرضیه رابطه متغیرهای مستقل (استفاده از رسانه‌های جمعی و سود حاصل از اعتماد) با اعتماد اجتماعی که مدعای دیدگاه انتخاب عقلانی و کلمن بود، به دلیل سطح معنی‌داری بالای ۰۰۵ و فرضیه رابطه بین متغیر خاستگاه اجتماعی و اعتماد اجتماعی بدلیل عدم همخوانی با چارچوب نظری رد شدند. سه فرضیه غیرمستقیم تأثیر دینداری بر افزایش اعتماد اجتماعی از طریق افزایش رضایت از زندگی، احساس امنیت و مشارکت اجتماعی نیز تأیید شدند. واژگان کلیدی: اعتماد اجتماعی (بنیادی، بین‌شخصی، تعمیم‌یافته و نهادی) خاستگاه اجتماعی، رضایت از زندگی، سود حاصل از اعتماد، دینداری، احساس امنیت، مشارکت اجتماعی، رسانه‌های جمعی.

Abstract
Institute of Imam Khomeini and Islamic Revolution

Degree: MA
Field of Study: sociology Islamic revolution
Thesis title: survey Factors of Effective upon social trust of students to Institutions Political Socialization
Student Name: Amin kianinejad
Supervisor: Dr.mohammadreza taleban
Advisor: Dr. Alimohammad hazeri
Thesis Date:01/10/2012
Thesis completion date:29/01/2014
<p>Abstract:</p> <p>Present Research Was performed With aim the survey Factors of Effective upon social trust of students to Institutions Political Socialization Collegiate. This research accomplish with Survey method and with sample of 370 people of dormitory students the third year And higher license and Graduate students of Tehran university, to Experimental survey students social trust to The main Institutions of political socialization Tehran University (Representative Institution of the supreme leader in Tehran University and Tehran University student mobilization). In this regard, We examined Views of The most important theorists of social trust and Getting out and Then we test Research hypotheses of this The theoretical framework.</p> <p>The findings showed that of seven Direct Hypothesis, Have been confirmed Four hypotheses The relationship between the independent variables (Life satisfaction, Religiosity, Feeling of security and Social Participation) with The dependent variable (social trust) Derived from theories Putnam, Durkheim, Fukuyama, Inghart , Giddens and ... but Have been rejected Two hypotheses The relationship between the independent variables (The use of mass media and Benefit Result from the trust) with social trust that was The rational choice perspective and Coleman's claim due to Significant level Above 0.05 And the hypothesized relationship between social origin and social trust due to Inconsistent with Theoretical Foundations. Have also been confirmed Three hypotheses indirect The impact of religiosity on social trust Through increased life satisfaction, Feeling of security and Social Participation.</p> <p>Keywords: social trust (Fundamental, Interpersonal, generalization and Institutional) , Social origin, Life satisfaction, Benefit Result from the trust, Religiosity, Feeling of security, Social Participation and The use of mass media.</p>

معهد الإمام الخميني والثورة الإسلامية

المرحلة الدراسيه: ماجيستر
المرحلة الدراسيه: علم الاجتماع والثورة الإسلامية
عنوان الأطروحة : العوامل التي تؤثر علي الثقة الاجتماعية لطلاب الجامعات في مؤسسات التنشئة السياسيّه
اسم الطالب : امين كياني نجاد
المشرف : الدكتور طالبان
المستشار : الدكتور حاضري
تاريخ بدء الرسالة: ١٤٣٣/١١/١٥
تاريخ الانتهاء: ١٤٣٥/٠٣/٢٧
الخلاصة :
<p>تهدف هذه الدراسة إلى دراسة العوامل التي تؤثر علي الثقة الاجتماعية لطلاب الجامعات في مؤسسات التنشئة السياسية و قد تمت. هذه الدراسة البحثية مع عينة من ٣٧٠ شخصا من الطلاب نزل من السنة الثالثة من المرحلة الجامعية وطلاب الدراسات العليا في جامعة طهران دراسة تجريبية من الثقة الاجتماعية من معظم مؤسسات التنشئة السياسية بجامعة طهران (ممثل المرشد الاعلي في جامعة طهران و تعبئة الطلاب) المدفوعة. في هذا الصدد، و جهات نظر المنظرين أهم من الثقة الاجتماعية، ونحن فحصنا فرضيات البحث ومن ثم اختبار هذا الآطار، ونحن وصلنا اليها.</p> <p>و كشفت النتائج أن ٤ أيدت من ٧ فرضيات التحقيق مباشرة العلاقة بين المتغيرات المستقلة (الرضا عن الحياة والدين والشعور بالامن والمشاركة المجتمعية) مع المتغير التابع (الثقة الاجتماعية) المستمدة من نظرية بوتنام، دوركهايم، فوكوياما، اينجلهاتر و جيدنز. ولكن اثنين من الفرضيات المتعلقة المتغيرات المستقلة (استخدام وسائل الاعلام الاجتماعية والاستفادة من الثقة) الادعاء بأن الثقة الاجتماعية ومنظور الاختيار العقلاني كولمان، جى يعنى من ٠٥ أعلي. ورفضت العلاقة المفترضة بين الاصل الاجتماعي والثقة الاجتماعية لا يوجد اتفاق مع ايسس النظرية ثلاثة اى ثار غير المباشرة للتدين علي الثقة الاجتماعية من خلال زيادة الرضا عن الحياة، وتأكدت الشعور بالامن والمشاركة المجتمعية.</p> <p>الكلمات الرئيسية: الثقة الاجتماعية (اساسية، الشخصية، عام و المؤسسية)، ايصل الاجتماعي، الرضا عن الحياة، والفوائد من الثقة، والتدين، الشعور بالامن، والمشاركة الاجتماعية، واستخدام وسائل الاعلام.</p>

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: طرح موضوع	۱
۱-۱. بیان مسئله	۲
۲-۱. ضرورت و اهمیت موضوع	۵
۳-۱. سؤالات پژوهش	۶
فصل دوم: پیشینه تحقیق	۷
۱-۲. واکاوی مفهومی اعتماد اجتماعی	۸
۲-۲. کارکردهای اعتماد	۱۰
۳-۲. پیامدهای فقدان یا کمبود اعتماد	۱۳
۴-۲. انواع اعتماد	۱۴
۱-۴-۲. اعتماد بنیادی	۱۴
۲-۴-۲. اعتماد بین شخصی	۱۴
۳-۴-۲. اعتماد تعمیم یافته	۱۵
۴-۴-۲. اعتماد نهادی	۱۶
۵-۲. پیشینه تئوریک	۱۷
۶-۲. پیشینه تجربی	۲۶
۱-۶-۲. مطالعات داخل کشور	۲۶
۲-۶-۲. مطالعات خارج از کشور	۳۱
۳-۶-۲. جمع بندی پیشینه تجربی	۳۲
۷-۲. چارچوب نظری	۳۴
۱-۷-۲. تبیین نظری تأثیر خاستگاه اجتماعی بر اعتماد اجتماعی	۳۴
۲-۷-۲. تبیین نظری تأثیر رضایت از زندگی بر اعتماد اجتماعی	۳۶
۳-۷-۲. تبیین نظری تأثیر سود حاصل از اعتماد بر اعتماد اجتماعی	۳۸
۴-۷-۲. تبیین نظری تأثیر دینداری بر اعتماد اجتماعی	۴۰
۵-۷-۲. تبیین نظری تأثیر احساس امنیت بر اعتماد اجتماعی	۴۱
۶-۷-۲. تبیین نظری تأثیر مشارکت اجتماعی بر اعتماد اجتماعی	۴۳
۷-۷-۲. تبیین نظری تأثیر میزان استفاده از رسانه‌های جمعی بر اعتماد اجتماعی	۴۵
۸-۷-۲. تبیین نظری تأثیر غیرمستقیم دینداری بر اعتماد اجتماعی از طریق افزایش مشارکت اجتماعی	۴۷
۹-۷-۲. تبیین نظری تأثیر غیرمستقیم دینداری بر اعتماد اجتماعی از طریق افزایش رضایت از زندگی	۴۷
۱۰-۷-۲. تبیین نظری تأثیر غیرمستقیم دینداری بر اعتماد اجتماعی از طریق افزایش احساس امنیت	۴۸

۴۹	۸-۲ فرضیات .....
۵۰	فصل سوم: روش شناسی .....
۵۱	۱-۳ روش پژوهش و واحد تحلیل .....
۵۱	۲-۳ جمعیت و نمونه .....
۵۵	۳-۳ تعریف مفاهیم و سنجش متغیرها .....
۵۵	۱-۳-۳ متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی) .....
۵۵	۱-۱-۳-۳ اعتماد بنیادی .....
۵۵	۲-۱-۳-۳ اعتماد بین شخصی .....
۵۵	۳-۱-۳-۳ اعتماد تعمیم یافته .....
۵۵	۴-۱-۳-۳ اعتماد نهادی .....
۵۸	۲-۳-۳ متغیرهای مستقل .....
۵۸	۱-۲-۳-۳ خاستگاه اجتماعی والدین .....
۵۸	۲-۲-۳-۳ رضایت از زندگی .....
۵۹	۳-۲-۳-۳ سود حاصل از اعتماد .....
۶۰	۴-۲-۳-۳ دینداری .....
۶۱	۵-۲-۳-۳ احساس امنیت .....
۶۱	۶-۲-۳-۳ مشارکت اجتماعی .....
۶۲	۷-۲-۳-۳ میزان استفاده از رسانه های جمعی .....
۶۳	۴-۳ شواهد مربوط به اعتبار و پایایی .....
۶۳	۱-۴-۳ پایایی .....
۶۵	۲-۴-۳ اعتبار .....
۶۹	فصل چهارم: یافته های تحقیق .....
۷۰	۱-۴ یافته های توصیفی .....
۷۰	۱-۱-۴ ویژگی های فردی پاسخگویان .....
۷۲	۲-۱-۴ توصیف متغیر وابسته تحقیق (اعتماد اجتماعی) .....
۷۲	۱-۲-۱-۴ اعتماد بنیادی .....
۷۳	۲-۲-۱-۴ اعتماد بین شخصی .....
۷۴	۳-۲-۱-۴ اعتماد تعمیم یافته .....
۷۵	۴-۲-۱-۴ اعتماد نهادی .....
۷۶	۵-۲-۱-۴ اعتماد اجتماعی در کل .....
۷۷	۳-۱-۴ توصیف متغیرهای مستقل تحقیق .....
۷۷	۱-۳-۱-۴ خاستگاه اجتماعی والدین .....
۷۹	۲-۳-۱-۴ رضایت از زندگی .....
۸۰	۳-۳-۱-۴ سود حاصل از اعتماد .....

۸۱	..... ۴-۳-۱-۴ دینداری
۸۶	..... ۴-۳-۱-۵ احساس امنیت
۸۷	..... ۴-۳-۱-۶ مشارکت اجتماعی
۹۰	..... ۴-۳-۱-۷ میزان استفاده از رسانه‌های جمعی
۹۱	..... ۴-۲-۲ تحلیل داده‌ها
۹۲	..... ۴-۲-۱ ارتباط متغیرهای مستقل با متغیر وابسته
۹۴	..... ۴-۲-۲ ارتباط متغیرهای مستقل با متغیر وابسته پس از کنترل متغیرهای زمینه‌ای
۹۷	..... ۴-۲-۳ تحلیل مسیر
۱۰۰	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهاد
۱۰۱	..... ۵-۱ نتیجه‌گیری
۱۱۵	..... ۵-۲ پیشنهاد
۱۲۲	..... فهرست منابع
۱۲۷	..... ضمائم
۱۲۸	..... پرسشنامه

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲: مقایسه اعتماد در جوامع سنتی و مدرن	۳۹
جدول ۱-۳: اسامی خوابگاه‌های دانشگاه تهران و ظرفیت آنها	۵۳
جدول ۲-۳: نحوه مفهوم‌سازی متغیر وابسته تحقیق (اعتماد اجتماعی)	۵۷
جدول ۳-۳: نحوه مفهوم‌سازی متغیر رضایت از زندگی	۵۹
جدول ۴-۳: نحوه مفهوم‌سازی متغیر سود حاصل از اعتماد	۵۹
جدول ۵-۳: نحوه مفهوم‌سازی متغیر دینداری	۶۰
جدول ۶-۳: نحوه مفهوم‌سازی متغیر احساس امنیت	۶۱
جدول ۷-۳: نحوه مفهوم‌سازی متغیر مشارکت اجتماعی	۶۲
جدول ۸-۳: مقدار آلفای کرونباخ متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق	۶۳
جدول ۹-۳: آماره‌های مربوط به تحلیل عامل	۶۵
جدول ۱۰-۳: میزان واریانس تبیین‌شده توسط عامل‌ها بعد از چرخش عامل	۶۵
جدول ۱۱-۳: جدول ماتریس عامل دوران‌یافته	۶۶
جدول ۱۲-۳: متغیر اعتماد اجتماعی پس از تغییرات ناشی از تحلیل عاملی	۶۸
جدول ۱-۴: ویژگی‌های فردی پاسخگویان	۷۱
جدول ۲-۴: توزیع فراوانی و درصد اعتماد بنیادی پاسخگویان	۷۲
جدول ۳-۴: توزیع فراوانی و درصد اعتماد بنیادی پاسخگویان	۷۲
جدول ۴-۴: توزیع فراوانی و درصد اعتماد بین شخصی پاسخگویان	۷۳
جدول ۵-۴: توزیع درصد اعتماد بین شخصی پاسخگویان	۷۳
جدول ۶-۴: توزیع فراوانی و درصد اعتماد تعمیم‌یافته پاسخگویان	۷۴
جدول ۷-۴: توزیع درصد اعتماد تعمیم‌یافته پاسخگویان	۷۴
جدول ۸-۴: توزیع فراوانی و درصد اعتماد نهادی پاسخگویان	۷۵
جدول ۹-۴: توزیع درصد اعتماد نهادی پاسخگویان	۷۵
جدول ۱۰-۴: توزیع فراوانی و درصد اعتماد اجتماعی پاسخگویان	۷۶
جدول ۱۱-۴: ابعاد اعتماد اجتماعی	۷۶
جدول ۱۲-۴: توزیع فراوانی و درصد خاستگاه اجتماعی پاسخگویان	۷۷
جدول ۱۳-۴: خاستگاه اجتماعی پاسخگویان	۷۸
جدول ۱۴-۴: توزیع فراوانی و درصد رضایت از زندگی	۷۹

- جدول ۴-۱۵: توزیع درصد رضایت از زندگی ۷۹
- جدول ۴-۱۶: توزیع فراوانی و درصد سود حاصل از اعتماد ۸۰
- جدول ۴-۱۷: توزیع درصد سود حاصل از اعتماد ۸۰
- جدول ۴-۱۸: توزیع فراوانی و درصد بعد اعتقادی دینداری ۸۱
- جدول ۴-۱۹: توزیع درصد بعد اعتقادی دینداری ۸۱
- جدول ۴-۲۰: توزیع فراوانی و درصد بعد عاطفی دینداری ۸۲
- جدول ۴-۲۱: توزیع درصد بعد عاطفی دینداری ۸۲
- جدول ۴-۲۲: توزیع فراوانی و درصد بعد پیامدی دینداری ۸۳
- جدول ۴-۲۳: توزیع درصد بعد پیامدی دینداری ۸۳
- جدول ۴-۲۴: توزیع فراوانی و درصد بعد مناسکی دینداری ۸۴
- جدول ۴-۲۵: توزیع درصد بعد مناسکی دینداری ۸۴
- جدول ۴-۲۶: توزیع فراوانی و درصد دینداری ۸۵
- جدول ۴-۲۷: ابعاد دینداری ۸۵
- جدول ۴-۲۸: توزیع فراوانی و درصد احساس امنیت اجتماعی ۸۶
- جدول ۴-۲۹: توزیع درصد احساس امنیت اجتماعی ۸۶
- جدول ۴-۳۰: توزیع فراوانی و درصد بعد مشارکت نظری ۸۷
- جدول ۴-۳۱: توزیع درصد بعد مشارکت نظری ۸۷
- جدول ۴-۳۲: توزیع فراوانی و درصد بعد مشارکت عملی ۸۸
- جدول ۴-۳۳: توزیع درصد مشارکت عملی ۸۸
- جدول ۴-۳۴: توزیع فراوانی و درصد میزان مشارکت اجتماعی ۸۹
- جدول ۴-۳۵: ابعاد مشارکت اجتماعی ۸۹
- جدول ۴-۳۶: توزیع فراوانی و درصد استفاده از رسانه‌های جمعی ۹۰
- جدول ۴-۳۷: توزیع درصد استفاده از رسانه‌های جمعی ۹۰
- جدول ۴-۳۸: تحلیل رگرسیون رابطه متغیرهای مستقل با اعتماد اجتماعی ۹۱
- جدول ۴-۳۹: ضرایب رگرسیون ۹۲
- جدول ۴-۴۰: نتایج تحلیل رگرسیون اعتماد اجتماعی با کنترل متغیرهای زمینه‌ای ۹۵
- جدول ۴-۴۱: ضرایب مسیر ۹۸
- جدول ۵-۱: ابعاد اعتماد اجتماعی ۱۰۲
- جدول ۵-۲: گویه‌های مربوط به نهاد مقام معظم رهبری و بسیج دانشجویی ۱۱۲

فهرست نمودارها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۴۹	نمودار ۱-۲: مدل تبیینی یا چهارچوب نظری تحقیق
۹۸	نمودار ۱-۴: ضرایب مسیر

فصل اول:

طرح موضوع

۱-۱. بیان مسأله

یکی از دغدغه‌های متفکران اجتماعی و فیلسوفان از زمان‌های گذشته تا به امروز، موضوع ثبات یا تغییر در جوامع بشری بوده است. ثبات هر جامعه رابطه تنگاتنگی با انسجام اجتماعی دارد و از عوامل مهم و مؤثر در انسجام و یکپارچگی جامعه، وجود اعتماد در بین افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی است. اگر بی‌اعتمادی در جامعه حاکم گردد، شالوده‌های ارزشی در جامعه دچار اختلال شده و شرایطی آسیمی در جامعه حاکم می‌شود که بنا به نظر مرتن و دورکیم وضعیت آنومیک است. زمانی که اعتماد اجتماعی تحت تأثیر عوامل مختلف کاهش یابد، نظم و انسجام اجتماعی نیز با چالش‌هایی مواجه می‌گردد و این امر در جامعه مدرن جدی‌تر هم شده است، چرا که اعتماد در اجتماع سنتی، اعتماد خاص و محدود است اما در جوامع جدید که تمایز اجتماعی به شدت گسترش یافته، اساساً لازمه زندگی جمعی اعتماد از نوع عام و تعمیم‌یافته است.

در حقیقت، شرط برقراری ارتباط با دیگران در جوامع مدرن این است که افراد پیوندهای خود را ورای اجتماعات محلی گسترش دهند و این منوط به آن است که برخلاف آنچه در جوامع سنتی رایج است افراد، کسانی را که دوست نیستند، دشمن نبینند و غریبه، دشمن تلقی نگردد و خاص‌گرایی در روابط جای خود را به عام‌گرایی دهد (انعام، ۱۳۸۱: ۶).

با وجود خطرات و آسیب‌هایی که در اثر کاهش اعتماد اجتماعی برای جامعه رخ می‌دهد از دید برخی صاحب‌نظران شواهد بسیاری دلالت بر کاهش اعتماد اجتماعی در تمام ابعاد روابط کنشگران در ایران دارد و نظرسنجی‌های جدید نیز نشان می‌دهند در این بین کمترین میزان اعتماد، نسبت به سازمان‌ها و نهادهای دولتی می‌باشد. به عنوان مثال در تحقیق ازکیا تحت عنوان " نقش اعتماد اجتماعی در مشارکت مردم " ۷۱ درصد مردم اعتمادشان به دولت پایین و متوسط بوده است، این امر نشان می‌دهد که مردم به نهادهای دولتی، اعتماد زیادی ندارند (ازکیا، ۱۳۸۸ : ۱۹). در تحقیقی دیگر که ادیبی و همکاران تحت عنوان "سنجش اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در شهرستان‌های چهارمحال و بختیاری" انجام داده‌اند ۱۹,۵ درصد پاسخگویان واجد اعتماد نهادی بالا، اعتماد نهادی ۶۲,۵ درصد از پاسخگویان متوسط و پایین بوده و ۱۸ درصد اصلاً اعتمادی به نهادها و سازمان‌ها نداشته‌اند (ادیبی سده و دیگران، ۱۳۸۹ : ۱۱۹).

همچنین در تحقیقی که افشانی و همکاران در شهر یزد انجام داده‌اند، صرفاً ۹ درصد از پاسخگویان اعتماد نهادی بالایی داشته‌اند (افشانی و دیگران، ۱۳۸۸: ۶۶).

نتایج تحقیقات فوق نشان می‌دهند که مردم به نهادها و سازمان‌های دولتی اعتماد زیادی ندارند که این امر می‌تواند باعث کاهش بازدهی آنها شود. اما بیشترین آسیب را از کاهش اعتماد مردم، نهادهایی متحمل می‌شوند که کارویژه آنها جامعه‌پذیر کردن افراد جامعه است، از جمله صداوسیما،

آموزش و پرورش، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و دانشگاه‌ها؛ چرا که موفقیت چنین سازمان‌هایی منوط به این است که مخاطبان‌شان به آنها اعتماد کرده و ایدئولوژی آنها را بپذیرند و در صورت عدم اعتماد عملاً این سازمان‌ها در انجام وظیفه اصلی خود شکست می‌خورند.

آنچه در این تحقیق مدنظر قرار گرفته است، بررسی اعتماد دانشجویان به نهادهایی است که سعی دارند آنها را مطابق با ایدئولوژی انقلاب اسلامی و نظام سیاسی جمهوری اسلامی جامعه‌پذیر کنند. اگر دانشجویان به این نهادها اعتماد کافی نداشته باشند، علی‌رغم هزینه‌هایی که دانشگاه‌ها برای تحقق این هدف صرف می‌کنند، با شکست مواجه می‌شوند.

لازم به ذکر است پس از وقوع انقلاب اسلامی، بالاخص پس از جنگ تحمیلی با افزایش فعالیت‌های دانشجویی بر تعداد و تنوع تشکلهای و نهادهای دانشجویی در دانشگاه‌ها نیز افزوده شد. این تنوع و تعدد نهادها و تشکلهای دانشگاهی را می‌توان به عنوان اقدامی در راستای جامعه‌پذیری سیاسی دانشجویان تفسیر نمود چرا که ضرورت تشکیل نهادها و تشکلهایی که دانشجویان نسل دوم و سوم انقلاب را مطابق با ایدئولوژی انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی جامعه‌پذیر کنند، از دو جهت احساس می‌شد:

اول، تأثیر دانشجویان در وقوع انقلاب اسلامی و حوادث سال‌های اولیه انقلاب.

پس از وقوع انقلاب اسلامی ایران در بهمن ۱۳۵۷ از جمله گروه‌هایی که در پیشبرد نهضت امام خمینی (س) نقشی بی‌بدیل ایفا نمود، جنبش دانشجویی بود که از سال ۱۳۵۸ در تشکلی با نام دفتر تحکیم وحدت خلاصه می‌شد. به عنوان مهمترین دلیل بر این مدعا می‌توان از تسخیر سفارت آمریکا توسط دانشجویان پیرو خط امام (س) با محوریت دفتر تحکیم وحدت اشاره کرد که از سوی امام خمینی (س) لقب انقلاب دوم به خود گرفت. هدف از تأسیس اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان سراسر کشور یا همان «دفتر تحکیم وحدت» ایجاد هماهنگی بین انجمن‌های اسلامی و انسجام در فعالیت‌ها به شمار می‌آمد. از سال ۱۳۷۲ تشکلهای دیگری همچون جامعه اسلامی دانشجویان نیز به جریان جنبش دانشجویی وارد شدند (کسرائی، ۱۳۸۸ : ۱۸۴-۱۸۳).

دوم، اهمیت نقش دانشجویان در حفظ ارزش‌های انقلاب اسلامی در بیانات امام خمینی (س).

برای تعیین جایگاه عظیم دانشگاه و نهادهای جامعه‌پذیرکننده دانشگاه در دیدگاه امام خمینی (س)، به چند نمونه از بیانات ایشان اشاره می‌کنیم.

امام در جایی می‌فرماید: اگر دانشگاه اصلاح شود، کشور اصلاح می‌شود. یا در پیامی به مناسبت هفته بسیج می‌فرماید: امروز یکی از ضروری‌ترین تشکلهای، بسیج دانشجو و طلبه است. طلاب علوم دینی و دانشجویان دانشگاه‌ها باید با تمام توان خود در مراکزشان از انقلاب و اسلام دفاع کنند و فرزندان بسیجی‌ام، پاسدار اصول «نه شرقی، نه غربی» باشند. امروز دانشگاه و حوزه از هر محلی

بیشتر به اتحاد و یگانگی احتیاج دارند (صحیفه امام، ج ۲۱: ۱۹۵). ایشان معتقدند: هرچه از خوبی‌ها و بدی‌ها برای یک ملت تحقق پیدا می‌کند، وابستگی یا استقلال، در قید و بند بودن و اختناق یا آزادی، تابع تربیت‌های دانشگاهی است (صحیفه امام، ج ۱۷: ۱۱۱) و همچنین می‌فرمایند: در تحکیم وحدت به جد بین دانشگاه‌ها و مدارس علوم اسلامی کوشش نمایید (صحیفه امام، ج ۱۸: ۳۳۸).

از طرفی امام خمینی، اعتماد را اصلی‌ترین عامل مؤثر بر فرایند مشارکت عمومی می‌دانستند. ایشان به این حقیقت واقف بودند که در تاریخ سیاسی ایران در ۲۰۰ سال اخیر مردم مجال چندانی جهت دخالت در کارها نداشته‌اند و موانعی بازدارنده مشارکت را به تعویق انداخته است و باور داشتند که هر جا سطح اعتماد اجتماعی بالا باشد، مشارکت مردم در صحنه‌های مختلف جامعه بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتر است و در صورت اعتلای توده به وضعیت مطلوب، از اغتشاش ذهنی بیرون می‌آیند و خود را مسئولانه در صحنه احساس می‌کنند. وظیفه مهمی که امام برای ولی فقیه در نظر داشتند، برداشتن موانع جدی بود که مشارکت عمومی را سلب می‌کرد. موانعی که حس اعتماد جمعی را تقویت نمی‌کرد بلکه روحیه بی‌اعتمادی را اشاعه می‌داد (بهشتی، ۱۳۸۵: ۱۳۱-۱۳۰).

با توجه به موارد مذکور، از آنجا که یکی از اقشار تأثیرگذار بر تحولات سیاسی قبل و بعد از انقلاب اسلامی، دانشجویان بوده‌اند، امام خمینی نیز به نقش کلیدی دانشگاه در تحولات اشاره کرده و دانشگاه را مبدأ تحولات نامیدند و همچنین خود ایشان به مردم بالاخص به جوانان و دانشجویان اعتماد داشتند و به تأثیر اعتماد کردن به مردم در فرایند مشارکت سیاسی و اجتماعی اعتقاد داشتند. اعتماد دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیرکننده برآمده از انقلاب که درصدد جامعه‌پذیر کردن نسل سوم انقلاب اسلامی و بازتولید ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی هستند، به نوعی اعتماد و رضایت از انقلاب و نظام جمهوری اسلامی را تداعی می‌کند.

به عبارت دیگر در شرایط اعتماد دانشجویان به نهادهای انقلابی است که آنها با نهادهایی که اهداف انقلاب اسلامی را پیگیری می‌کنند همکاری و تعامل خواهند داشت در غیر این صورت نهادهای انقلابی موجود در دانشگاه اگر اعتماد و به تبع آن تعامل دانشجویان را از دست بدهند، فلسفه وجودی خود یعنی جامعه‌پذیر کردن دانشجویان را از دست خواهند داد و طبیعتاً نظام حاکم به اهداف خود نمی‌رسد. از این جهت است که مسئله اعتماد دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی دانشگاهی، مسئله‌ای اساسی به نظر می‌رسد. در این راستا، هدف پژوهش حاضر، بررسی اعتماد اجتماعی دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی دانشگاهی و عوامل مؤثر بر آن می‌باشد.

۱-۲. ضرورت و اهمیت موضوع

اعتماد عنصر اصلی نظم اجتماعی و تقویت‌کننده آن است. اهمیت بحث اعتماد در تعاملات اجتماعی و کارکردهایی که برای جامعه دارد، ضرورت پرداختن به آن را قابل توجه می‌سازد. در فضای اعتماد، ابزارهایی چون زور و کنترل رسمی ضرورت خود را از دست داده، افراد بر پایه حسن ظن در روابط اجتماعی به مبادله می‌پردازند.

به نظر زتومکا (۱۳۸۴) توجه به اعتماد ایده جدیدی نیست بلکه جریان فکری چند قرنی است. به نظر او برخورداری جامعه جدید از ویژگی‌های منحصربه‌فردی چون: آینده‌گرایی، وابستگی متقابل شدید، گستردگی و تنوع جوامع، تزايد نقش‌ها و تمایز اجتماعی، بسط نظام انتخاب، پیچیدگی نهادها و افزایش ابهام، گمنامی و غریبه بودن نسبت به محیط اجتماعی، توجه به اعتماد اجتماعی و نقش آن در حیات اجتماعی را به واقعیتی پراهمیت تبدیل نموده است.

از سوی دیگر یکی از بهترین شیوه‌هایی که باعث اعتماد پایدار می‌گردد، جامعه‌پذیری سیاسی است چرا که جامعه‌پذیری سیاسی نقش مهمی در استمرار حیات یک نظام سیاسی دارد. از طریق پروسه جامعه‌پذیری سیاسی است که نسل‌های قدیمی‌تر فرهنگ سیاسی جامعه را به نسل‌های جدید منتقل می‌کنند و با توجه به چنین انتقالی است که هر جامعه‌ای موفق می‌شود، فرهنگ سیاسی خود را استمرار بخشد. بنابراین دانشگاه نیز به عنوان یکی از مهمترین مراکزی که این فرایند انتقال را انجام می‌دهد باید مورد اهتمام مسئولین قرار گیرد، در این راستا اعتماد داشتن یا اعتماد نداشتن دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی بر موفقیت یا شکست این نهادها تأثیر زیادی دارد.

ضرورت پرداختن به میزان اعتماد دانشجویان از این جهت احساس می‌شود که امام خمینی (س) به عنوان بنیانگذار انقلاب اسلامی، توجه ویژه‌ای به دانشگاه و دانشجویان داشتند تا جایی که دانشگاه را مبدأ همه تحولات نامیده و اهمیت خاصی برای نهادها و تشکل‌های دانشجویی قائل بودند.

ایشان در مورد انجمن‌های اسلامی می‌فرمایند: انجمن‌های اسلامی مفید برای شماس است و اگر کسی گفت انجمن‌های اسلامی به درد نمی‌خورد و ارتجاعی است، با این کلمه می‌خواهند شما را کنار بزنند (صحیفه امام، ج ۱۴: ۴۴۴) در مورد اهمیت نقش دانشجویان نیز می‌فرمایند: «دانشجوها ذخایر ملت هستند، مقدرات مملکت ما در آتیه به دست دانشجویان امروز است، هر مملکتی موجودیتش بسته است به دست دانشجو و معلم» (صحیفه امام، ج ۷: ۲۵۴).

امام اعتقاد داشتند تمام مسائل به دست دانشگاه است. همه مقدرات مملکت به دست دو قطب دانشگاه و روحانی است. اینها قوه متفکره یک ملت هستند. اگر دانشگاه را سست بگیریم و از دست برود، همه چیز از دستمان رفته است (صحیفه امام، ج ۸: ۱۴۱).

بنابراین تأسیس تشکل‌ها، انجمن‌ها و نهادهای دانشجویی در راستای اهداف انقلاب اسلامی ایران و به منظور جامعه‌پذیر کردن نسل دوم و سوم انقلاب امری مهم بود که می‌بایست مورد اهتمام مسئولین قرار می‌گرفت؛ اما مسئله مهمتر جلب اعتماد و مشارکت دانشجویان در این نهادها بود، پس می‌بایست دانشجویان در وهله اول به این نهادها اعتماد می‌کردند و در مرحله بعد با آنها مشارکت و همکاری می‌نمودند. در حال حاضر نیز اعتماد و مشارکت باید تداوم داشته باشد تا فلسفه وجودی این نهادها و تشکل‌ها به قوت خود باقی بماند.

از آنجا که دانشجویان امروز به عنوان نسل سوم انقلاب نقشی اساسی در تحولات کشور دارند و به عنوان یک گروه مرجع، طرز تفکر و تصمیم‌گیری آنها بر روی سایر اقشار مردم تأثیرگذار است و همچنین اهمیتی که امام خمینی (س) برای قشر دانشجو و دانشگاهیان قائل بودند، مطالعه اعتماد دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی در محیط دانشگاه، مهم است چرا که اعتماد دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی که در راه اهداف انقلاب اسلامی انجام وظیفه می‌کنند، نشان‌دهنده اعتماد آنها به انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی است و در صورتی این نهادها قادر خواهند بود، وظیفه خود را بدرستی انجام دهند که دانشجویان به آنها اعتماد داشته باشند.

با مطالعه عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر اعتماد دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی دانشگاهی می‌توان عواملی که منجر به بی‌اعتمادی دانشجویان به این نهادها شده‌اند را مرتفع کرد و عواملی که باعث اعتماد بیشتر به این نهادها می‌شوند را تقویت کرد. بررسی اعتماد دانشجویان به عنوان نسل سوم انقلاب به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی دانشگاهی ضروری می‌باشد چرا که بعضی از همین دانشجویان بعد از فراغت از تحصیل متصدی مشاغل حساس کشور می‌شوند و طبیعتاً اعتقاد و اعتماد به تشکل‌هایی که اهداف انقلاب را پیگیری می‌کنند، نشان‌دهنده اعتماد به انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی است و در نتیجه بهتر می‌توانند به انقلاب خدمت کنند.

۱-۳. سوالات پژوهش

۱-۳-۱. سؤال اصلی:

چه عواملی روی اعتماد اجتماعی دانشجویان به نهادهای جامعه‌پذیری سیاسی دانشگاه تهران (بسیج دانشجویی و نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه تهران) تأثیرگذارند؟

۱-۳-۲. سوالات فرعی:

۱. اعتماد دانشجویان به بسیج دانشجویی و نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری چقدر است؟
۲. اعتماد بنیادی دانشجویان چقدر است؟
۳. اعتماد بین شخصی دانشجویان چقدر است؟
۴. اعتماد تعمیم یافته دانشجویان چقدر است؟
۵. اعتماد نهادی دانشجویان چقدر است؟